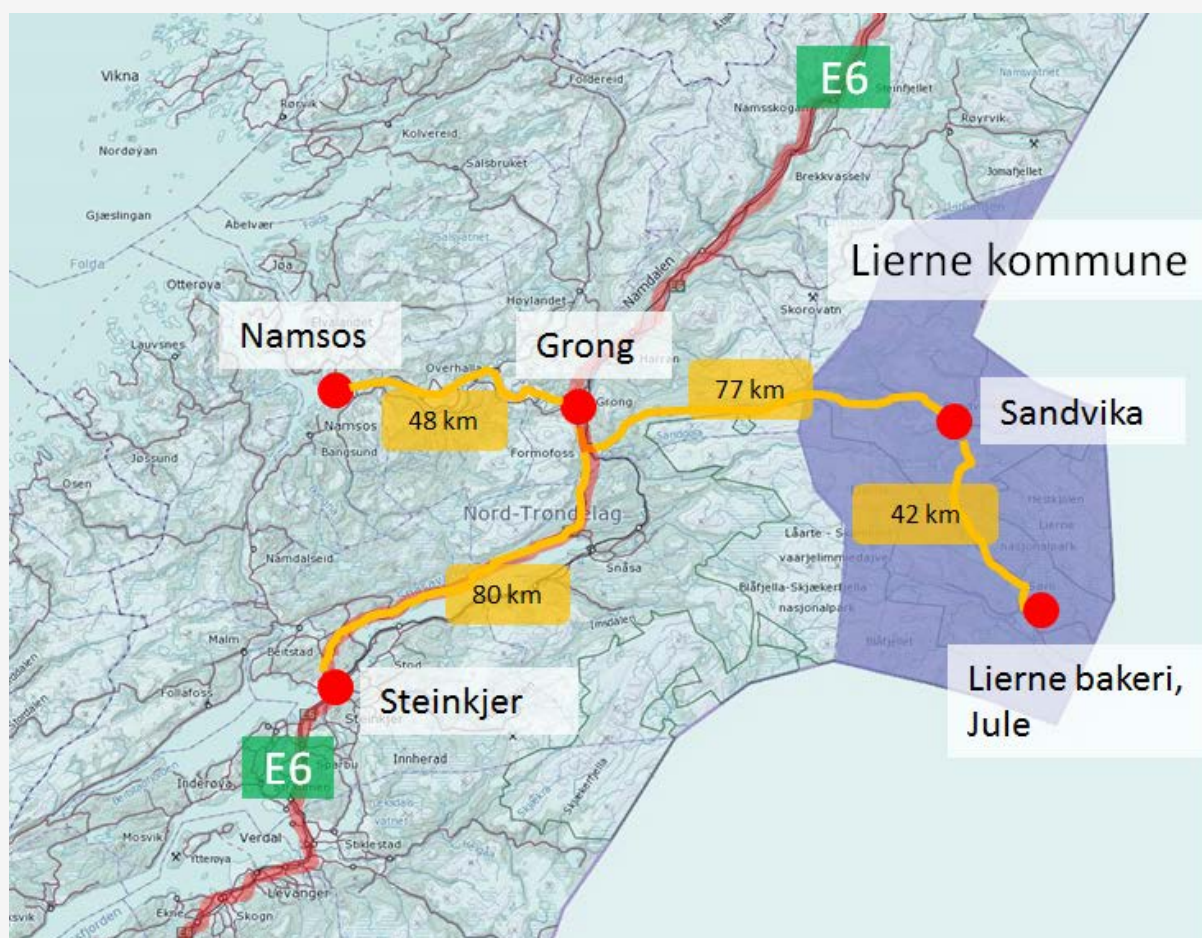

Samfunnsmessige virkninger av Lierne bakeri

Roald Sand
Espen Carlsson
Merethe Lerfald
Håkon Sivertsen

TFoU-rapport 2014:13

Trøndelag Forskning og Utvikling

Trøndelag R&D Institute

Kongensgt. 42. Postboks 2501, 7729 Steinkjer

Telefon: 74 13 46 60. Faks: 74 13 46 61

E-post: post@tfou.no

Tittel : SAMFUNNSMESSIGE VIRKNINGER AV LIERNE
BAKERI

Forfatter(e) : Roald Sand, Espen Carlsson, Merethe Lurfald og Håkon
Sivertsen

Rapport : 2014:13

ISBN : 978-82-7732-202-5

ISSN : 0809-9642

Prosjektnummer : 2575

Prosjektnavn : Ringvirkninger av Lierne Bakeri.

Oppdragsgiver : Lierne kommune og Nord-Trøndelag fylkeskommune

Prosjektleder : Roald Sand

Prosjektrådgiver : Morten Stene

Medarbeider(e) : Espen Carlsson, Merethe Lurfald og Håkon Sivertsen

Layout/redigering : Solveig Gran Samdal

Referat : I prosjektet beregnes sysselsettings- og
befolkningsvirkninger av bedriften Lierne Bakeri i Lierne
kommune.

Sammendrag : Norsk

Emneord : Lierne Bakeri, Lierne, ringvirkninger, samfunnsutvikling,
samfunnsutviklingskapasitet, sysselsettingsvirkninger,
Panda

Dato : August 2014

Antall sider : 40

Pris : 150,-

Utgiver : Trøndelag Forskning og Utvikling AS
Postboks 2501, 7729 STEINKJER
Telefon 74 13 46 60
Telefax 74 13 46 61

FORORD

Denne rapporten viser direkte og indirekte sysselsettings- og befolkningsvirkninger av bedriften Lierne Bakeri i Lierne kommune. På forsommeren 2014 ble bedriften vedtatt nedlagt sommeren 2015. De resultater vi kommer til, beskriver sannsynlige negative framtidige virkninger ved en endelig nedleggelse av bedriften uten hensyn til nyskaping og omstilling i kommunen. Slik sett kan resultatene tolkes som det ekstra omstillingsbehovet man har i Lierne kommune på grunn av nedleggelsen av bakeriet.

Kontaktperson hos oppdragsgiver har vært Arild Egge i Nord-Trøndelag fylkeskommune og Karl Audun Fagerli i Lierne kommune.

Rapporten er i hovedsak skrevet av Roald Sand. Håkon Sivertsen har skrevet kapittel 3 og hatt ansvar for gruppeintervju av ledelse i kommunen og nøkkelpersoner i næringsliv og frivillig sektor i kommunen. Merethe Lerfald i Østlandsforskning har hatt ansvar for beregning av indirekte virkninger med ringvirkningsmodellen Panda. Espen Carlsson har hatt ansvar for intervju av underleverandører til Lierne Bakeri. Morten Stene har bidratt med gjennomlesing og faglig kvalitetssikring.

Vi takker kontaktpersoner hos oppdragsgiver og andre bidragsytere for godt samarbeid.

Steinkjer, august 2014

Roald Sand
prosjektleder

INNHOOLD

	side
FORORD	i
INNHOOLD	iii
FIGURLISTE	v
TABELLER	vii
SAMMENDRAG	ix
1. INNLEDNING	1
1.1 Bakgrunn	1
1.2 Formål, problemstillinger og metode	2
1.3 Rapportens innhold	3
2. DATAINNSAMLING OG METODE	5
2.1 Innledning	5
2.2 Dokumentanalyse	5
2.3 Data fra Lierne Bakeri og intervju underleverandører	5
2.4 Analyser av offentlige data	6
2.5 Inntektsvirkninger Lierne kommune	6
2.6 Regionaløkonomisk analyse og PANDA	6
2.7 Analyse av samfunnsutviklingskapasitet	8
2.8 Vurdering av datakvalitet	9
3. SAMFUNNSUTVIKLING I LIERNE KOMMUNE	11
3.1 Innledning	11
3.2 Utvikling i folketall i Lierne	11
3.3 Flytting og fødselsoverskudd	13
3.4 Folketall- og arbeidsmarkedsforhold	14
3.5 Samlet vurdering	16
4. SAMFUNNSUTVIKLINGSKAPASITET I LIERNE	17
4.1 Innledning	17
4.2 Resultater	17
4.2.1 Utviklingsledelse	17
4.2.2 Utviklingskompetanse	18
4.2.3 Utviklingsøkonomi	18
4.2.4 Tid og ressurser til utvikling	18
4.2.5 Utviklingskultur	19
4.3 Samlet vurdering av utviklingskapasitet	19

5. DIREKTE OG INDIREKTE VIRKNINGER	21
5.1 Innledning	21
5.2 Direkte virkninger Lierne Bakeri	21
5.3 Ringvirkninger 100 sysselsatte i Lierne Bakeri	22
5.4 Ringvirkninger 85 sysselsatte i Lierne Bakeri	25
6. DISKUSJON OG KONKLUSJON	27
6.1 Innledning	27
6.2 Sentrale resultater	27
6.3 Utviklingskapasitet i Lierne	29
6.4 Konklusjon	29
LITTERATURLISTE	31

FIGURLISTE

Figur		side
Figur 1.1:	Kart over Lierne, Namdalen og Innherred.	1
Figur 2.1:	Regional ringvirkningsmodell (Kilde: Sand og Vaag Iversen 2013).	7
Figur 3.1:	Samlet samfunnsutvikling i perioden 2010-2014 (Kilde SSB og egne beregninger).	16

TABELLER

Tabell		side
Tabell 3.1:	Folkemengde etter region, tall pr. 1.1. (Kilde: SSB).	11
Tabell 3.2:	Befolkningsframskriving Lierne kommune (Kilde: SSB).	12
Tabell 3.3:	Folkemengde fordelt på alder og delområde i Lierne kommune (Kilde: SSB).	12
Tabell 3.4:	Flytting og fødte/døde i perioden 2001-2014, summerte tall. (Kilde: SSB).	13
Tabell 3.5:	Ulike mål og indikatorer for samfunnsutvikling (Kilde: www.ssb.no)	14
Tabell 3.6:	Arbeidstakere med bosted i Lierne kommune, etter arbeidsstedskommune, 4. kvartal 2013 (Kilde: SSB).	15
Tabell 5.1:	Flyttevirkninger av 100 sysselsatte i Lierne Bakeri og 6 sysselsatte hos faste underleverandører (Kilde: Lierne Bakeri AS og egne beregninger).	22
Tabell 5.2:	Inntektsvirkninger av 100 sysselsatte i Lierne Bakeri og 6 sysselsatte hos faste underleverandører (Kilde: Lierne Bakeri AS og egne beregninger).	23
Tabell 5.3:	Sysselsettings- og befolkningsvirkninger av 100 sysselsatte i Lierne Bakeri og 6 sysselsatte hos faste underleverandører (Kilde: Lierne Bakeri AS og egne beregninger).	24
Tabell 5.4:	Flyttevirkninger av 85 sysselsatte i Lierne Bakeri og 6 sysselsatte hos faste underleverandører (Kilde: Lierne Bakeri AS og egne beregninger).	25
Tabell 5.5:	Inntektsvirkninger av 85 sysselsatte i Lierne Bakeri og 6 sysselsatte hos faste underleverandører, tall i mill. kr. (Kilde: Lierne Bakeri AS og egne beregninger).	25
Tabell 5.6:	Sysselsettings- og befolkningsvirkninger av 85 sysselsatte i Lierne Bakeri og 6 sysselsatte hos faste underleverandører (Kilde: Lierne Bakeri AS og egne beregninger).	26
Tabell 6.1:	Samlede sysselsettingsvirkninger og befolkningsvirkninger i Lierne kommune av 85-100 ansatte ved Lierne Bakeri i perioden 2015-2025(Kilde: Egne beregninger).	28

SAMMENDRAG

Rapport nr 13, 2014, fra Trøndelag Forskning og Utvikling AS inneholder en analyse av samfunnsmessige betydning av Lierne Bakeri i Lierne kommune i Nord-Trøndelag.

Innledning

Lierne Bakeri har vært en dominerende arbeidsplass i Lierne i en del år. Dagens arbeidsstokk på 85 ansatte er mindre enn toppnivået på over 100 ansatte i perioden 2010-2012, men gir likevel betydelige ringvirkninger og stor samfunnsmessig betydning i Lierne kommune. I likhet med mange andre distriktkommuner, har Lierne kommune hatt kraftig befolkningsnedgang over lengre tid. Med nedleggelsen av bakeriet kan det forventes ytterligere befolkningsnedgang om man ikke lykkes med omstilling og nyskaping i Lierne.

Formål, problemstilling og metode

Formålet med prosjektet er å utvikle kunnskap om omstillingsbehovet i Lierne som følge av nedleggelse eller flytting av arbeidsplassene ved Lierne Bakeri i 2014/2015. Sentrale forhold som studeres er:

- Direkte sysselsetting i Lierne Bakeri: utvikling i antall ansatte, de ansattes lønnsnivå og bosted.
- Indirekte sysselsetting: utvikling i sysselsetting hos lokale underleverandører med grunnlag i aktiviteten i Lierne Bakeri
- Virkninger og status for kommuneøkonomi i Lierne
- Pendlingsmulighetene for bosatte arbeidstakere i kommunen
- Utvikling i flytting, pendling og sysselsetting- og befolkningsutvikling i Lierne
- Utviklingskapasitet, dvs. en analyse og vurdering av status for utviklingsledelse, -økonomi, -kultur, -tidsressurs og -kompetanse.

For å belyse de aktuelle problemstillingene er det gjennomført følgende:

- Dokumentstudier (tidligere aktuelle undersøkelser, dokumenter om Lierne kommune, regnskap til Lierne Bakeri).
- Innsamling av data fra Lierne Bakeri gjennom e-post og data fra lokale underleverandører til Lierne Bakeri gjennom telefonintervju.
- Innhenting og analyse av grunnstatistikk fra Statistisk Sentralbyrå (demografiske data, data for næringer og bedrifter).
- Innhenting av data fra Lierne kommune og beregninger av utslag for inntektsgrunnlaget for kommunalt tjenestetilbud og forvaltning.
- Analyse av endringer i pendlings- og flyttemønster i Lierne.
- Beregninger med PANDA-modellen av samlede sysselsettings- og befolkningsendringer etter nedleggelsen av Lierne Bakeri.
- Gruppeintervju med representanter fra kommunen, næringsliv og frivillighet for å gjennomføre analyse av samfunnsutviklingskapasitet

Lierne Bakeri AS

Bakeriet ble startet opp i 1990 i bygda Sørli i Lierne og hadde på slutten av 90-tallet mellom 40 og 50 ansatte. Etter 2000 ble det på ny vekst i bedriften, og i perioden 2010-2012 var det i gjennomsnitt om lag 100 ansatte med hovedsysselsetting ved Lierne Bakeri. I 2011 ble bedriften solgt fra lokale eiere til industrikonsernet Rieber & Søn. Deretter ble Rieber & Søn solgt til konsernet Orkla ASA i 2012. Siden 2012 har sysselsettingen ved Lierne Bakeri gått ned til om lag 85 personer på det tidspunkt bedriften ble vedtatt nedlagt på våren 2014. Nedleggelsen ble vedtatt å gjelde fra sommeren 2015. Da skal gjenværende produksjon flyttes til Orklas bedrifter beliggende i Stranda kommune i Møre og Romsdal.

Samfunnsutvikling i Lierne

Lierne kommune utgjør et eget arbeidsmarkedsområde helt øst i Nord-Trøndelag. I den grad det er dagpendling, er dette først og fremst innpendling fra tynt befolkede områder på svensk side av grensen. I likhet med de fleste utkantkommuner har innbyggertallet gått kraftig ned de siste årene. Pr 1.1.2014 var det 1385 personer som bodde fast i kommunen, fordelt på de tre bygdene eller områdene Tunnsjø, Nordli og Sørli. Kommunesenteret er i Nordli. Tunnsjø er 3 mil nord for Nordli mens Sørli er 3-4 mil sør for Nordli.

Lierne hadde ved utgangen av 2013, 644 arbeidsplasser og relativt høy yrkesaktivitet. Med de begrensede pendlingsmulighetene vil nedgang i lokale arbeidsplasser gi raskt utslag i netto utflytting av personer i arbeidsfør alder og nedgang i folketallet.

Utviklingskapasitet i Lierne

Mange innehar verdifull erfaring og kompetanse fra utviklingsarbeid i kommune, næringsliv og frivillighet. Utvikling har skjedd uten at det nødvendigvis er lagt langsiktige og helhetlige planer og strukturer for det. Det ligger et stort potensiale i å få i gang samfunnsutvikling ved å bygge opp under strukturer som danner kultur for å tenke og gjennomføre utviklingsarbeid i alle deler av kommunen.

Direkte og indirekte virkninger for sysselsetting og befolkning

De resultater vi kommer til når det sysselsettings- og befolkningsvirkninger kan tolkes som positive virkninger fra perioden med produksjon ved bedriften. Resultatene kan imidlertid også tolkes som negative framtidige virkninger ved en endelig nedleggelse av produksjonen i Sørli.

De direkte og indirekte virkningene av selve driften ved Lierne Bakeri AS er beregnet ved bruk av data fra bedriften, ansatte og underleverandører og kryssløpsmodellen PANDA. Beregningene er gjort for to ulike alternativ, et alternativ med 85 ansatte og et alternativ med 100 ansatte. Alternativet med 85 ansatte representerer situasjonen ved tidspunktet bedriften ble vedtatt nedlagt, mens alternativet med 100 ansatte representerer situasjonen i perioden bedriften gikk med høyere produksjon i 2010-

2012. Ved begge alternativene er det forutsatt at 74 prosent av de ansatte er bosatt lokalt i kommunen, og at lokale underleveranser utgjør grunnlag for seks arbeidsplasser innen transport og bygg/anlegg i kommunen.

		2015	2020	2025
Virkninger 85 ansatte/hovedsysselsatte				
Sysselsetting	Antall	97	106	110
	Prosent	15 %	16 %	17 %
Folketall	Antall	26	91	131
	Prosent	2 %	7 %	9 %
Barn	Antall	6	25	40
	Prosent	2 %	8 %	13 %
Virkninger 100 ansatte/hovedsysselsatte				
Sysselsetting	Antall	113	123	128
	Prosent	18 %	19 %	20 %
Folketall	Antall	30	106	152
	Prosent	2 %	8 %	11 %
Barn	Antall	7	29	46
	Prosent	2 %	10 %	15 %

Tabellen viser at nedleggelse av 85-100 arbeidsplasser i Lierne Bakeri, kan gi samlet nedgang i sysselsetting i kommunen på 97-113 på kort sikt og 110-128 på mellomlang sikt (2025). Dette utgjør 17-20 prosent av dagens sysselsetting i kommunen. Dagens innpendling og det at enkelte arbeidstakere forlater arbeidslivet og blir værende i kommunen, medfører at utslagene på folketallet blir lavere enn sysselsettingsreduksjonen, relativt sett. Innen en tiårsperiode forventer vi om lag 13-15 prosent nedgang i antall barn og 9-11 prosent nedgang i folketallet. På enda lengre sikt, mot 2050, vil folketallet trolig gå ned med 13-15 prosent, dvs. sysselsettingsreduksjonen kontrollert for dagens innpendling.

Ut fra at rasjonaliseringsprosessen ved Lierne Bakeri startet i 2013 og endte med nedleggelsesvedtak i 2014, mener vi at det er riktig å bruke sysselsettingen i forkant av dette som grunnlag i beregningene, dvs. 100 hovedsysselsatte ved Lierne Bakeri. I 2011 var sysselsettingen ved bakeriet noe høyere enn dette.

Konklusjon

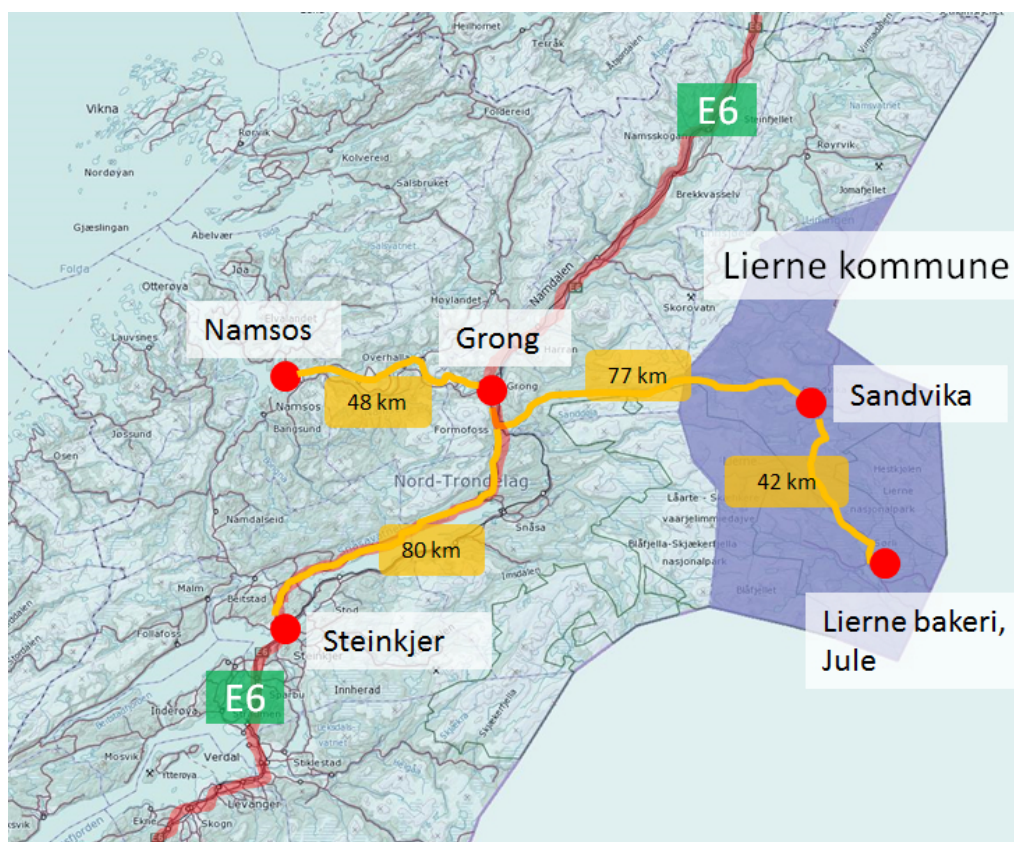
Lierne kommune har et folketall på om lag 1385 personer og utsikter til negativ befolkningsutvikling framover. Nedleggelsen av Lierne Bakeri forsterker denne utviklingen. Om det ikke lykkes å få i gang aktivitet som erstatter sysselsettingen (som var) ved Lierne Bakeri i perioden 2010-2014, så viser våre analyser at man kan forvente en negativ virkning på sysselsettingen i Lierne kommune på 128 personer eller 20 prosent i løpet av 10 år. I samme periode vil virkningene sannsynligvis bli 11 prosent reduksjon i folketallet og ytterligere forverring mot 15 % nedgang på enda lengre sikt.

1. INNLEDNING

I denne prosjektrapporten beskrives samfunnsmessig betydning til bedriften Lierne Bakeri i Lierne kommune.

1.1 Bakgrunn

Lierne kommune ligger helt øst i Nord-Trøndelag. I den relativt arealrike kommunen, bodde det 1385 personer pr 1.1.2014. I likhet med de fleste utkantkommuner har innbyggertallet gått kraftig ned de siste årene.

Figur 1.1: Kart over Lierne, Namdalen og Innherred.

Figur 1.1 viser bl.a. kommunesenteret Sandvika og hvor Lierne Bakeri ligger i Lierne kommune i Nord-Trøndelag. Sentrale avstander på norsk side av grensen er: Sørli-Sandvika 36 km, Sandvika-Grong 77 km og Sørli-Grong 112 km. Over grensen er det 29-40 km fra Sørli til tettstedet Valsjöbyn og området Hotagen (350 innbyggere) i Krokommune, mens det er 36 km fra Sandvika til tettstedet Gäddede (450 innbyggere) i Strömsund kommune.

Lierne Bakeri ligger på stedet Jule, 6 km sør for tettstedet Sørli, slik at avstanden mellom bakeriet og kommunesenteret i Sandvika er 42 km. Tilsvarende er det derfor 6 km kortere over grensen til Sverige, dvs. 23-34 km fra bakeriet til Valsjöbyn og

området Hotagen der en god del svensk arbeidskraft ved bakeriet har sitt bosted. Disse avstandene bidrar til Lierne i svært liten grad er del av et regionalt arbeidsmarked på norsk side av grensen. Avstandene er kortere over til svenske tettsteder og bygder, men her er det veldig begrenset med arbeidsplasser, slik at det i svært liten grad er aktuelt for Libyggen og pendle til arbeidsplasser i Sverige.

Lierne Bakeri startet opp sin virksomhet i 1990 og hadde varierende sysselsetting på 90-tallet. Etter år 2000 vokste produksjonen og sysselsettingen var om lag 100 ansatte i perioden 2010-2012. Våren 2014 ble bedriften vedtatt nedlagt fra sommeren 2015. På tidspunktet bedriftene ble vedtatt nedlagt, hadde bedriften 85 ansatte.

Med 85-100 arbeidsplasser er Lierne Bakeri den desidert største bedriften i Lierne kommune. Bedriften har åpenbart bidratt til å gi delområdet Sørli en bedre befolkningsutvikling enn øvrige deler av kommunen. Med den vedtatte nedleggelsen er det svært aktuelt å se nærmere på bedriftenes samlede samfunnsmessige betydning i Lierne kommune.

1.2 Formål, problemstillinger og metode

Formålet med prosjektet er å utvikle kunnskap om omstillingsbehovet i Lierne som følge av nedleggelse eller flytting av arbeidsplassene ved Lierne Bakeri i 2014/2015. Sentrale forhold som studeres er:

- Direkte sysselsetting i Lierne Bakeri: utvikling i antall ansatte over tid, de ansattes lønnsnivå og bosted.
- Indirekte sysselsetting: utvikling i sysselsetting og verdiskaping hos lokale underleverandører og samarbeidsbedrifter med grunnlag i samhandel og salg av varer og tjenester til bedriftene som nå er nedlagt
- Virkninger og status for kommuneøkonomi i Lierne
- Pendlingsmulighetene for bosatte arbeidstakere i kommunen
- Utvikling i arbeidsledighet, yrkesaktive, flytting og samlet sysselsetting- og befolkningsutvikling i Lierne
- Utviklingskapasitet, dvs. en analyse og vurdering av status for utviklingsledelse, -økonomi, -kultur, -tidsressurs og -kompetanse.

Tidligere forskning viser at lokale ringvirkninger av store bedrifter kan variere betydelig, se f.eks. Sand (2008) og (Sand og Vaag Iversen 2013). Det er derfor nødvendig å innhente informasjon om ansatte og sentrale underleverandører for å kunne beregne direkte virkninger for disse, mens ringvirkninger for øvrige underleverandører og etterspørselsvirkninger i næringslivet generelt i berørte lokalsamfunn, kan beregnes med Panda-modellen (se www.pandagruppen.no).

1.3 Rapportens innhold

I kapittel to beskrives metode og gjennomføring i prosjektet.

I kapittel tre beskrives utviklingen i sysselsetting og bosetting

I kapittel fire beskrives samfunnsutviklingskapasiteten i Lierne kommune.

I kapittel fem beskrives resultatene fra ringvirkningsberegningene i øvrig næringsliv, offentlig sektor og lokal bosetting.

I kapittel seks diskuteres sentrale resultater og konklusjoner fra prosjektet.

2. DATAINNSAMLING OG METODE

I dette kapitlet beskrives datainnsamling og metode.

2.1 Innledning

For å belyse de aktuelle problemstillingene er det gjennomført følgende:

- Dokumentstudier (tidligere aktuelle undersøkelser, dokumenter om Lierne kommune, regnskap til Lierne Bakeri).
- Innsamling av data fra Lierne Bakeri gjennom e-post og data fra lokale underleverandører til Lierne Bakeri gjennom telefonintervju.
- Innhenting og analyse av grunnstatistikk fra Statistisk Sentralbyrå (demografiske data, data for næringer og bedrifter).
- Innhenting av data fra Lierne kommune og beregninger av utslag for inntektsgrunnlaget for kommunalt tjenestetilbud og forvaltning.
- Analyse av endringer i pendlings- og flyttemønster i Lierne.
- Beregninger med PANDA-modellen av samlede sysselsettings- og befolkningsendringer etter nedleggelsen av Lierne Bakeri.
- Gruppeintervju med representanter fra kommunen, næringsliv og frivillighet for å gjennomføre analyse av samfunnsutviklingskapasitet

2.2 Dokumentanalyse

Hovedformålet med dokumentanalysen var å få kjennskap til eksisterende kunnskap om problemstillingene i prosjektet. På samme måte som med andre datametoder er man i en dokumentanalyse opptatt av å få fram autentiske, pålitelige, representative og meningsfulle data. Dokumentanalysen besto i denne studien hovedsakelig av gjennomgang av tidligere aktuelle forskning, innsamling og gjennomgang av regnskapsdata for Lierne Bakeri, samt dokumenter om Lierne kommune.

2.3 Data fra Lierne Bakeri og intervju underleverandører

Innsamling av data fra Lierne Bakeri ble gjort gjennom e-post til lokal fabrikkledelse. Vi fikk oversendt oversikt over antall ansatte, lønn og bosted for ansatte de siste årene, i tillegg til en liste over sentrale underleverandører kategorisert etter betydning. Lierne Bakeri ønsket konfidensiell behandling av underleverandørene, slik at disse ikke nevnes i denne rapporten. Vi gjennomførte i alt 10 telefonintervju av de mest sentrale, lokale og regionale underleverandørene. Sentrale spørsmål var:

- Lierne Bakeris betydning for årlig omsetning
- Lierne Bakeris betydning for sysselsetting i bedriften
- Om bedriften satser på andre markeder for å opprettholde sysselsettingen?

2.4 Analyser av offentlige data

Vi har gjennom analysene benyttet store mengder offentlig tilgjengelige data fra www.ssb.no. Hensikten med analysene har vært å belyse utvikling i Lierne kommune. Vi har analysert data om historisk befolkningsutvikling, befolkningsframskrivninger, aldersfordeling, sysselsetting, pendlingsstrømmer, arbeidsledighet og yrkesaktivitet.

2.5 Inntektsvirkninger Lierne kommune

Lierne kommune ved økonomisjef har oversendt anslag på inntektsvirkninger ved endringer i innbyggertall fordelt på ulike aldersgrupper, eiendomsskatt og inntektsskatt. I tillegg har vi innhentet informasjon om lønnsnivå for ansatte ved Lierne Bakeri og beregnet kommunal skatt. Vi har også innhentet data om kommunale avgifter og beregnet privatpersoners årlige utgifter til dette. Dette har vi samlet brukt til å beregne anslag på virkninger for den kommunale økonomi i Lierne.

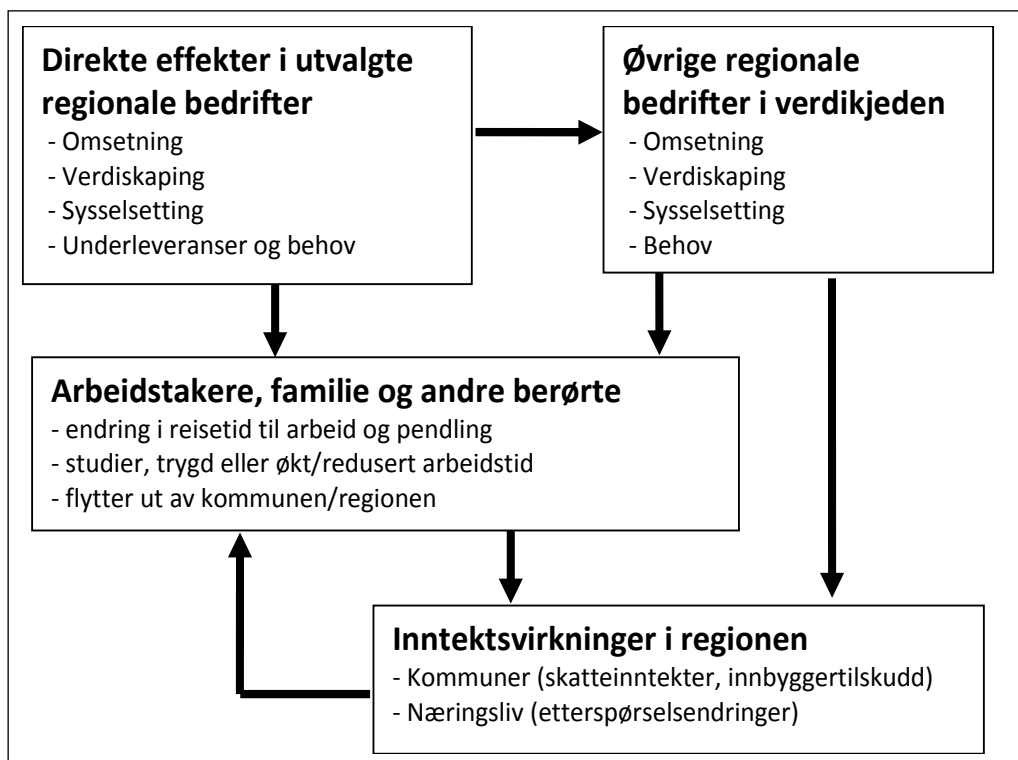
2.6 Regionaløkonomisk analyse og PANDA

De regionaløkonomiske virkningene av en bedrift kommer enkelt sagt av at regionen tilføres inntekter og verdiskaping som man ikke ville fått uten de aktivitetene som bedriften fører med seg. Vi kan dele virkningene inn i (Sand og Vaag Iversen 2013):

- 1) Direkte økonomiske omsetnings- og verdiskapingsvirkninger gjennom ansattes og bedriftens egen etterspørsel etter varer og tjenester i regionen.
- 2) Indirekte, relaterte økonomiske virkninger i regionen. Dette kan deles inn i:
 - Underleveransevirkninger på grunn av økt etterspørsel fra bedriftene vi studerer virkninger av.
 - Etterspørselsvirkninger på grunn av økte inntekter for arbeidstakere og bedriftseiere i regionen som følge av direkte virkninger, underleveransevirkninger og at dette gir ringvirkningseffekter.
 - Inntektsvirkninger og tilpasningsvirkninger for kommunal og offentlig sektor.
- 3) Generelle virkninger på konkurransevne og attraktivitet.
 - Økt etterspørsel i en region kan gi bedrifter mulighet til å styrke satsingen mot kunder i regionen (forhindrer import) og mot andre regioner (økt eksport).
 - Økt inntekt for offentlig sektor kan bety at disse kan utvikle tjenestetilbudet og bli mer attraktiv for næringsliv og befolkning.
- 4) Fortrengningsvirkninger i form av at tiltak som gir økt aktivitet i en type næring kan fortrenge aktivitet i andre næringer.
 - På nasjonalt nivå er dette situasjonen i perioder med knapp kapasitet i økonomien (liten arbeidsledighet) og begrenset innvandring. Pr i dag er imidlertid innvandringen relativt høy.
 - På regionalt nivå vil fortrengningsvirkningene normalt være lave fordi høy innenlandsk mobilitet gir betydelig kapasitet i økonomien.

For å analysere og konkretisere anslag på regionaløkonomiske virkninger, brukes ofte teori om økonomisk basis og ringvirkningsmodeller. Teori om økonomisk basis

(economic base theory) går ut på at man kan dele næringslivet i en region i basisvirksomhet og avleddet virksomhet. Basisvirksomhet er den delen av næringslivet som genererer inntekter utenfor regionen. Disse inntektene brukes (delvis) lokalt/regionalt og gir etterspørselsgrunnlaget for avleddede næringer. Endelig trengs en analysemodell som er velegnet til å studere de indirekte virkningene i en region. Slik vi har diskutert bør en slik modell i hovedsak fange opp indirekte virkninger i form av underleveransevirkinger og etterspørselsvirkinger. Figur 3.1 illustrerer her denne type virkninger i en region.

Figur 2.1: Regional ringvirkningsmodell (Kilde: Sand og Vaag Iversen 2013).

Figuren illustrerer hvordan direkte virkninger i utvalgte bedrifter kan gi virkninger for øvrige bedrifter i verdikjeden (både nedstrøms- og oppstrøms). Disse bedriftene gir videre sysselsetting og lønn til arbeidstakere og berørte familier som igjen kan endre sin tilpasning i arbeidsmarkedet og hvor de bor. Ringvirkningene oppstår fordi de berørte bedriftene og arbeidstakerne gir inntektsvirkninger som forsterker de initiale virkningene. Denne forsterkningseffekten pågår i prinsippet i et uendelig antall runder men svekkes kraftig for hver runde.

Vurderingen av samfunnsmessige ringvirkninger i form av sysselsettings- og bosettingskonsekvenser er gjennomført på to måter i dette prosjektet. I begge alternativene har vi brukt det regionale modellverktøyet PANDA (Plan- og Analysesystem for Næring, Demografi og Arbeidsmarked), se www.pandagruppen.no. Her har vi lagt inn tall for Lierne Bakeris omsetning, antall ansatte, lønnskostnader og lokale og regionale kjøp, og beregnet ringvirkninger for sysselsetting isolert sett og ringvirkninger for sysselsettings- og befolkning. Ringvirkningene i PANDA-modellen

er avhengig av hvordan arbeidsmarkedet forutsettes klarert. Det vil ha forskjellige konsekvenser for bosettingen om de som mister arbeidet flytter eller om de velger å bli boende som pendlere, arbeidsledige eller går ut av arbeidslivet. I dette prosjektet er flyttevirkningene beregnet på to måter. For det første har vi beregnet flytting med Panda-modellen simultant med sysselsettingsvirkningene. For det andre har vi beregnet sannsynlige flytte- og pendlingsvirkninger med en egen modell basert på tidligere undersøkelser som Sand og Vaag Iversen (2013) og Sand og Storø (2006). Resultatene viser relativt bra samsvar for endring i antall personer i yrkesaktiv alder. I vår modell kan vi legge inn alder på de som flytter, både voksne og barn. Vi velger derfor å rapportere resultatene fra denne modellen når det gjelder bosettingsendringene.

2.7 Analyse av samfunnsutviklingskapasitet

For å gjøre denne analysen brukte vi samme framgangsmåte som er godt utprøvd i 41 småkommuner i Norge (Haugum 2014). Disse kommunene var imidlertid i en annen kontekst; de var i startfasen av en fem år lang prosjektperiode hvor de skulle styrke sin egen utviklingskapasitet. Situasjonen for Lierne er langt mer kritisk, og det vil være svært viktig å ha kunnskap om samfunnsutviklingskapasiteten i kommunen.

Datainnsamlingen i analysen er en kvalitativ innsamling gjennom et tre timers langt gruppeintervju med informanter som representerer kommuneledelse og administrasjon, næringslivsledere og representanter fra frivillighet. På forhånd ba vi Lierne kommune invitere tre personer fra næringsliv og frivillighet. I tillegg var rådmann, ordfører og næringskonsulent på intervjuet. Trøndelag Forskning og Utvikling (TFoU) var representert med to forskere. I tillegg deltok fylkeskommunen med en representant, slik at i alt ni personer deltok. Intervjuet er ment som en læringsprosess for deltakerne.

Datainnsamlingen starter med at alle får presentere seg og fortelle om sin forståelse av samfunnsutvikling i kommunen, samt fortelle om styrker og svakheter rundt dette. Videre gjennomføres en bilderefleksjon ved at alle deltakerne velger seg et bilde fra en bildebunke forskerne har med seg, og noterer deretter hvilke tanker de får om samfunnsutvikling i egen kommune. Dette gjennomgås samlet etterpå for en felles refleksjonsrunde.

Datainnsamlingen er en prosess som tar utgangspunkt i at utviklingskapasitet er summen av fem elementer:

- Utviklingsledelse
- Utviklingskompetanse
- Utviklingsøkonomi
- Tid og ressurser til utvikling
- Utviklingskultur

Alle disse elementene diskuteres i løpet av intervjuet, og innledes med at deltakerne setter en score fra 1-10 på hvor gode man er i kommunen på de ulike punktene. Dette er veldig skjønnsmessig og ut fra deltakernes ulike roller og forståelser av begrepene.

Likevel er det et godt utgangspunkt for diskusjoner mellom deltakerne, og at alle får mulighet til å komme til orde for å ytre sine synspunkter.

Resultatet av intervjuet/prosessen rapporteres til deltakerne i etterkant, og de har muligheter til å komme med innspill eller korrigeringer. I tillegg til referat fra prosessen har forskerne også gitt vurderinger og synspunkter på det som er kommet frem under intervjuet.

2.8 Vurdering av datakvalitet

Vår vurdering er at de data vi har samlet inn gjennom dokumentanalyser, e-post, intervju og fra offentlige datakilder er av god kvalitet og at det er svært sannsynlig at andre forskere kan gjenta undersøkelsene og få det samme resultatet ved bruk av de samme datainnsamlingsprosedyrene og analysemetodene vi har brukt.

3. SAMFUNNSUTVIKLING I LIERNE KOMMUNE

I dette kapitlet beskrives den regionale utviklingen i Lierne kommune.

3.1 Innledning

Samfunnsutviklingen sier noe om behovet for og eventuelt resultatene av utviklingskapasiteten i området det er snakk om. Befolkningsutvikling er et enkelt men samtidig kompliserte mål på samfunnsutvikling fordi det skjuler fødselstall, dødsfall og inn- og utflytting av både barn og voksne. Det er ofte enklere å fokusere på endringer i antall personer i produktiv alder, dvs. den delen av befolkningen som deltar i arbeidslivet, får barn, flytter mest osv. I dette kapitlet går vi gjennom folketallsendringer, endringer i yrkesaktive, arbeidsfør alder, pendlingsforhold og sysselsettingsforhold i Lierne.

3.2 Utvikling i folketall i Lierne

Den første tabellen belyser dagens folketall og nedgangen i folketall siden 1998 i Lierne og nabokommunene Røyrvik, Namsskogan, Høylandet, Grong og Snåsa i Indre Namdal i Nord-Trøndelag.

Tabell 3.1: Folkemengde etter region, tall pr. 1.1. (Kilde: SSB).

	1738 Lierne				Andre kommuner Indre Namdal			
	1998	2006	2014	Endring 98-14	1998	2006	2014	Endring 98-14
0-5 år	100	106	62	-38 %	586	496	449	-23 %
6-15 år	207	181	194	-6 %	1073	962	878	-18 %
16-19 år	102	92	63	-38 %	400	405	419	5 %
20-24 år	89	83	71	-20 %	481	450	442	-8 %
25-29 år	90	63	64	-29 %	475	303	361	-24 %
30-49 år	396	353	303	-23 %	2036	1825	1591	-22 %
50-59 år	191	220	182	-5 %	935	1005	999	7 %
60-66 år	105	124	165	57 %	494	606	689	39 %
67-69 år	64	40	62	-3 %	221	221	272	23 %
70-79 år	152	149	126	-17 %	773	628	697	-10 %
80 år eller eldre	87	92	93	7 %	461	508	485	5 %
Sum	1583	1503	1385	-13 %	7935	7409	7282	-8 %
BARN	376	355	296	-21 %	1959	1772	1647	-16 %
ARBFØR	1141	1063	1001	-12 %	5538	5239	5251	-5 %
20-66	871	843	785	-10 %	4421	4189	4082	-8 %

Vi ser at Lierne har en negativ utvikling i arbeidsfør del av befolkningen som samsvarer med relativ endring i samlet folketall. Den relative endringen i antall barn er enda mer bekymringsfull og indikerer sterk folketallsnedgang i årene som kommer.

SSBs befolkningsframskrivninger fra 2014 vektlegger utviklingen Lierne kommune har hatt i perioden 2010-2014. Nedenfor viser vi middelalternativet for disse framskrivingene.

Tabell 3.2: *Befolkningsframskriving for Lierne kommune (Kilde: SSB).*

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	Endring 2014-22	
0 år	10	12	11	12	12	11	11	11	11	1	10 %
1-5 år	52	54	56	55	57	59	60	60	60	8	15 %
6-12 år	129	110	99	96	91	91	89	82	85	-44	-34 %
13-15 år	65	69	69	66	56	49	46	48	42	-23	-35 %
16-19 år	63	62	73	76	89	89	82	80	70	7	11 %
20-44 år	356	345	330	326	310	306	301	310	313	-43	-12 %
45-66 år	429	430	425	419	420	410	401	387	381	-48	-11 %
67-79 år	188	192	207	209	217	229	238	253	259	71	38 %
80-89 år	79	86	80	82	76	75	77	77	76	-3	-4 %
90 år eller eldre	14	16	17	16	18	24	19	18	22	8	57 %
Sum innbyggere	1385	1376	1367	1357	1346	1343	1324	1326	1319	-66	-5 %
barn	303	292	290	286	283	277	268	261	251	-53	-17 %
20-66 år	801	791	773	764	752	738	723	717	712	-89	-11 %

SSBs middelalternativ (MMMM¹), som vi her baserer oss på, indikerer befolkningsnedgang gjennom hele perioden fram mot 2022. Nedgangen i hele perioden sett under ett er estimert til å være omlag 5 prosent. På grunn av antatt økning i antall eldre i kommunen, gir det en bedre samlet folketallsutvikling enn hva kommunen har hatt de senere årene. Vi ser f.eks. at nedgangen i yrkesaktive og barn antas fortsatt sterkere enn samlet befolkningsendring. En nedleggelse av Lierne Bakeri AS er ikke innregnet i denne framskrivingen.

Lierne er en arealmessig stor kommune og det er derfor aktuelt å se nærmere på grunnkretser og delområder i kommunen.

Tabell 3.3: *Folkemengde fordelt på alder og delområde i Lierne kommune (Kilde: SSB).*

	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2012	2013	2014	Endring 2001- 2014	
Tunnsjø	173	155	145	120	116	105	104	114	114	-59	-34 %
Nordli	716	720	698	704	687	646	642	635	629	-87	-12 %
Sørli	675	677	666	661	658	655	664	652	642	-33	-5 %
	1564	1552	1509	1485	1461	1406	1410	1401	1385	-179	-11 %

¹ Middelerverdi av fruktbarhet, levealder, innenlandsk flytting og innvandring. M = middels, L = lav og H = høy.

I tabellen ser vi nærmere på utviklingen ulike delområder av Lierne kommune. Sørli, med grunnkretsene Østborg, Skåle, Mebygda og Kvam, hadde 642 innbyggere pr 1.1.2014 etter om lag 5 prosent nedgang siden 2001. Nordli, med grunnkretsene Eidet, Kveli, Sandvik og Skjellbred, hadde 629 innbyggere etter 12 prosent nedgang siste 13 år. Tunnsjø, helt nord i Lierne, hadde 114 innbyggere etter 34 prosent reduksjon siden 2001.

3.3 Flytting og fødselsoverskudd

Det er en utbredt oppfatning at det er mindre utflytting fra Lierne enn fra andre kommuner i regionen. Tabellen nedenfor viser tall for flytting, fødsler og antall døde i perioden 2001-2014.

Tabell 3.4: Flytting og fødte/døde i perioden 2001-2014, summerte tall. (Kilde: SSB).

	Lev- ende fødte	Døde	Fød- sels- over- skudd	Inn- flyt- tinger	Utflyt- tinger	Netto inn- flyt- ting	Folke- til- vekst	Folke- mengde	Netto inn- flytting/ Folke- mengde
Snåsa	251	353	-102	799	900	-101	-202	2156	-5 %
Lierne	159	257	-98	482	559	-77	-179	1385	-6 %
Røyrvik	74	73	1	281	367	-86	-88	498	-17 %
Namsskogan	127	143	-16	597	616	-19	-33	922	-2 %
Grong	315	397	-82	1857	1900	-43	-123	2449	-2 %
Høylandet	183	175	8	527	617	-90	-75	1257	-7 %

Tabellen viser at Lierne ikke skiller seg spesielt ut fra de andre kommunene i regionen, når det gjelder fødselsoverskudd. Negativt fødselsoverskudd forklarer halvparten av folketallsnedgangen i Snåsa, Namsskogan og Lierne. Tabellen viser at Lierne heller ikke skiller seg ut fra de andre kommunene i regionen, når det gjelder nettoinnflytting. Her er Røyrvik som skiller seg ut med svært negativ nettoinnflytting. Når det gjelder brutto utflytting derimot, kan det vises at denne utgjør 36 prosent av antall innbyggere i 2001 i Lierne (559/1564). Dette forholdstallet er lavere enn i alle av de øvrige kommunene i Indre Namdal (gjennomsnitt 53 prosent). Tallene støtter derfor opp om Libyggens bofasthet. Innflyttingen er imidlertid lavere enn i nabokommunene, slik at Lierne får en like negativ folketallsutvikling som andre kommuner i Indre Namdal.

3.4 Folketall- og arbeidsmarkedsforhold

I tabellen nedenfor samler vi ulike forhold som kan bidra til å beskrive og forklare samfunnsutviklingen i Lierne de siste fem årene. Følgende definisjoner er brukt:

- Sysselsettingstall og pendlingstall pr 4. kvartal året før for personer mellom 15-74 år (arbeidsfør alder).
- Sysselsetting er lik antall personer med arbeidssted i kommunen.
- Innpendling er antall personer med arbeidssted i kommunen og som bor utenfor kommunen.
- Innpendlingsandel = Innpendling/sysselsetting.
- Utpendling er antall personer med bosted i kommunen men arbeidssted utenfor kommunen.
- Yrkesaktive er antall personer med bosted i kommunen med arbeidssted i/utenfor kommunen.
- Arbeidsledige er antall helt ledige personer i gjennomsnitt året før 1.1.
- Arbeidsstyrke er yrkesaktive pluss arbeidsledige.
- Utpendlingsandel = Utpendling/Yrkesaktive.
- Yrkesdeltakelse er lik Arbeidsstyrke/Arbeidsfør alder.
- Folketallet øker med om lag 1 prosent pr år i Norge
- Yrkesdeltakelsen i Norge har sunket fra 73 prosent i 2009 til 70 prosent i 2014.

Tabell 3.5: Ulike mål og indikatorer for samfunnsutvikling (Kilde: www.ssb.no)

	2010	2011	2012	2013	2014	Endring 2010- 2014	Endring 2010-2014	Årlig endring 2010- 2014
Folketall	1 435	1 406	1 410	1 401	1 385	-50	-3,5 %	-0,7 %
Arbeidsfør alder	1 019	1 003	1 014	1 007	1 001	-18	-1,8 %	-0,4 %
Sysselsetting	670	666	641	664	644	-26	-3,9 %	-0,8 %
Innpendling	51	41	30	38	39	-12	-23,5 %	-5,2 %
Innpendlingsandel	7,6 %	6,2 %	4,7 %	5,7 %	6,1 %	-1,6 %		
Utpendling	147	137	135	148	146	-1	-0,7 %	-0,1 %
Utpendlingsandel	19,2 %	18,0 %	18,1 %	19,1 %	19,4 %	0,3 %		
Yrkesaktive	766	762	746	774	751	-15	-2,0 %	-0,4 %
Arbeidsledige	15	11	9	8	12	-3	-20,0 %	-4,4 %
Arbeidsstyrke	781	773	755	782	763	-18	-2,3 %	-0,5 %
Yrkesdeltakelse	76,6 %	77,1 %	74,5 %	77,7 %	76,2 %	-0,4 %		
Sysselsetting fordelt på hovednæringer								
Landbruk	140	141	108	111	108	-32	-22,9 %	-5,1 %
Fisk	0	0	0	0	0	0		
Industri	101	102	118	119	106	5	5,0 %	1,0 %
Bygg/anlegg	52	48	53	55	58	6	11,5 %	2,2 %
Privat tjenesteyting	149	143	134	136	133	-16	-10,7 %	-2,2 %
Off. Tjenesteyting	228	232	228	243	239	11	4,8 %	0,9 %

Først og fremst viser tabellen den sterke sammenhengen mellom endringer i folketall og endringer i sysselsetting. Endringer i pendling er svært beskjedne. Merk at

innpendling fra Sverige ikke vises i denne tabellen. Lierne Bakeri i Sørli kan sies å være i en arbeidsmarkedsregion hvor det i Norge kun er Lierne som er med, men hvor området Hotagen på svensk side også er med. De siste årene har her om lag 20 personer fra Sverige pendlet til arbeidsplasser ved Lierne Bakeri.

Tabellen nedenfor viser hvor mange av bosatte arbeidstakere i Lierne som pendler til norske kommuner.

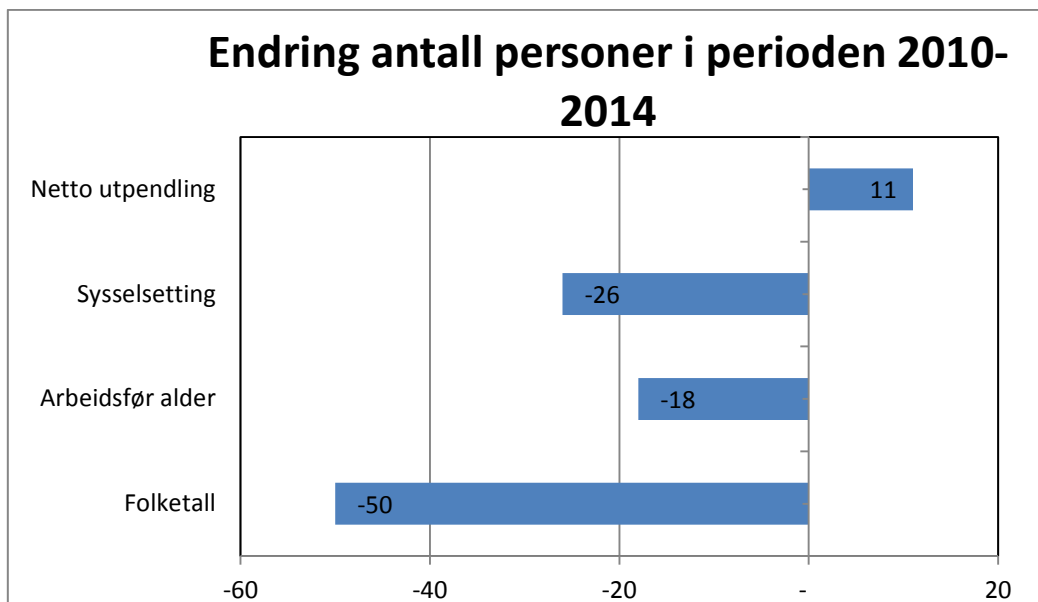
Tabell 3.6: *Arbeidstakere med bosted i Lierne kommune, etter arbeidsstedskommune, 4. kvartal 2013 (Kilde: SSB).*

	Snåsa	Lierne	Røyrvik	Nams- skogan	Grong	Høy- landet	Region	Alle
Snåsa	804	1	1	1	73	3	883	1125
Lierne	3	605	7	1	18	0	634	751
Røyrvik	7	4	182	14	7	1	215	259
Namsskogan	3	0	4	340	24	1	372	441
Grong	7	7	3	15	857	17	906	1183
Høylandet	3	0	0	2	40	459	504	670
Sum region	827	617	197	373	1019	481	3514	4429
Alle	894	644	211	401	1197	544	3891	
Hvor arbeidstakerne til arbeidsplassene bor								
Snåsa	90 %	0 %	0 %	0 %	6 %	1 %	23 %	
Lierne	0 %	94 %	3 %	0 %	2 %	0 %	16 %	
Røyrvik	1 %	1 %	86 %	3 %	1 %	0 %	6 %	
Namsskogan	0 %	0 %	2 %	85 %	2 %	0 %	10 %	
Grong	-1 %	1 %	1 %	4 %	72 %	3 %	23 %	
Høylandet	0 %	0 %	0 %	0 %	3 %	84 %	13 %	
Sum region	93 %	96 %	93 %	93 %	85 %	88 %	90 %	
Hvor arbeidstakerne har sine arbeidsplasser								
Snåsa	71 %	0 %	0 %	0 %	6 %	0 %	78 %	
Lierne	0 %	81 %	1 %	0 %	2 %	0 %	84 %	
Røyrvik	3 %	2 %	70 %	5 %	3 %	0 %	83 %	
Namsskogan	1 %	0 %	1 %	77 %	5 %	0 %	84 %	
Grong	1 %	1 %	0 %	1 %	72 %	1 %	77 %	
Høylandet	0 %	0 %	0 %	0 %	6 %	69 %	75 %	
Sum region	19 %	14 %	4 %	8 %	23 %	11 %	79 %	

Av bosatte arbeidstakere i Lierne arbeider 81 prosent i egen kommune og 3 prosent i nabokommunene. Øvrig pendling på 17 prosent er trolig sterkt dominert av deltidsarbeid og studenter, jf. Nordtug et al. (2004), samt ukependling/langpendling til jobber langt fra Lierne.

3.5 Samlet vurdering

Nedenfor viser vi tall for den samlede samfunnsutviklingen de siste fire årene.

Figur 3.1: Samlet samfunnsutvikling i perioden 2010-2014 (Kilde SSB og egne beregninger).

Netto utpendling er her utpendling minus innpendling. Vi ser at *sysselsettingen* har gått ned med 26 personer mens netto utpendling er gått opp med 11 personer i perioden. Dette gir isolert sett 15 færre personer i arbeidsfør alder. Samlet for *arbeidsfør alder*, er det en reduksjon på 18 personer. Det betyr at det er en reduksjon på 3 i antall personer som ikke i deltar i arbeidslivet blant personer i arbeidsfør alder. *Folketallet* går ned med 50 personer i perioden, sterkt påvirket av reduksjon i antall barn med 16 og reduksjon i antall eldre over 74 år med 16 personer.

Totalt sett er folketallsutviklingen dobbelt så kraftig som sysselsettingsutviklingen når vi korrigerer for pendling og endringer i antall barn og dødsfall. Dette er akkurat hva vi forventer når vi sammenligner med andre kommuner i Norge.

4. SAMFUNNSUTVIKLINGSKAPASITET I LIERNE

I dette kapitlet beskrives våre vurderinger av samfunnsutviklingskapasitet i Lierne.

4.1 Innledning

Oppdraget har inneholdt en analyse av samfunnsutviklingskapasiteten i Lierne. Denne analysen er basert på en metodikk utviklet gjennom et prosjekt TFoU har hatt for Kompetansesenteret for distriktsutvikling i 2013-2014, hvor 41 småkommuner ble analysert. *Samfunnsutviklingskapasitet* defineres som en kommunes kapasitet til å initiere, planlegge og gjennomføre samfunnsutviklingsprosjekter. *Kommune* forstås som kommuneorganisasjonen, sivilsamfunnet og næringslivet i kommunen. Analysen tar sikte på si noe om hvordan disse aktørene handler og samhandler for å skape utvikling i lokalsamfunnet. Med *utvikling* mener vi utvikling av eksisterende og ny næring, boligutvikling, og samfunnsutvikling i stor og liten skala.

4.2 Resultater

Følgende er våre vurderinger av de fem elementene (utviklingsledelse, kompetanse, -kultur, -økonomi og tid og ressurser) i begrepet samfunnsutviklingskapasitet. Vurderingene er basert på det som kom frem under intervjuet, og er således avhengig av det deltakerne fortalte. Med andre deltakere kan resultatet bli annerledes. Til slutt kommer en samlet vurdering av Liernes utviklingskapasitet basert på dette intervjuet.

4.2.1 Utviklingsledelse

Mye god kompetanse er opparbeidet gjennom å planlegge, gjennomføre og forbedre årlig gjentakende arrangement i Lierne. Disse er også med som en faktor som skaper identitet og samhold i kommunen, noe som er viktig når prosesser skal ledes.

Kommunen har ikke vært tydelige nok på å peke hvilken retning Lierne kommune skal bevege seg i. Det er gjennomført folkemøter og forsøkt involvert befolkningen ved større utviklingsprosjekter og kommuneplanprosesser, men det er et forbedringspotensiale rundt dette med dialog med innbyggerne om de strategiske valg Lierne kommune står overfor.

Lierne er i posisjon til å ta mange strategiske valg – skal man være en næringskommune, bokommune, hyttekommune, arrangementskommune osv. Man kan være litt av alt, men da er det viktig at man sier noe om hvorfor man skal eller ikke skal være det, og hvordan man kan nå de ambisjonene man har.

Samfunnsutvikling er mye mer interessant når det angår en selv. Lierne kommune er stor, og utvikling i en bygd påvirker ikke nødvendigvis de andre bygdene. Utviklingskraften i grendene må identifiseres slik at den kan adresseres og utfordres i tiden fremover. Dette handler om å finne og bruke noen grep for å få så mange

innbyggere som mulig engasjert i eget lokalsamfunn. Det er en ledelsesoppgave å iverksette dette.

4.2.2 Utviklingskompetanse

Det er mye erfaringskompetanse i Lierne. Formell kompetanse kan det dog være mindre av, slev om mange i næringslivet benyttet seg av tilbudet med bedriftslederskole for flere år tilbake. Oversikt over hvilken kompetanse som finnes i kommunen kan være strategisk både for kommune og næringsliv, men også for den enkelte i en kommende omstillingsfase. Kommunen har innrettet seg for å håndtere planleggingskompetanse gjennom samarbeid med en ekstern aktør.

Det er mye spisskompetanse på natur, både formell og uformell. Dersom dette skal kommersialiseres må man kanskje ha inn noen utenfra med annen type kompetanse og ideer. Man må legge til rette for at innovasjoner skal skje, og at egne tankesett blir utfordret. Dette gjelder innen naturforvaltning så vel som andre næringer.

4.2.3 Utviklingsøkonomi

Det har vært historisk sett lite lokal risikokapital tilgjengelig i kommunen. Det er begrensede midler i det kommunale systemet. Det å kjøre i gang utviklingsprosjekter koster mye, og det blir for mye til kommunen alene. Kapital finnes andre steder dersom ideene og markedsmuligheten er gode. Ressurstilgangen er ellers stor (natur, områder mm).

Informantene ønsker seg flere innbyggere med kapital og som bruker pengene lokalt. I følge deltakerne er man generelt for forsiktig med pengene sine i kommunen. Man er i norgestoppen på å betale regninger. Det er for få som tør å investere.

Kan man dra veksler på hverandres kompetanse på hvordan man går fram for å skaffe investeringskapital til næringsliv i kommunen?

4.2.4 Tid og ressurser til utvikling

Lierne, som de fleste andre kommuner vi har undersøkt (Haugum 2014), sier at man ikke har tid til utvikling, og at tiden går med til drift i stedet, både i kommuneadministrasjonen og i næringsliv. Likevel foregår det mye kontinuerlig forbedringsarbeid i de ulike sektorene i kommunen. Det er også utviklingsarbeid. Det samme gjelder i næringslivet. Utfordringen ligger i å legge til rette for at man skal ha et strategisk perspektiv på utvikling – både samfunnsutvikling og næringsutvikling.

At man ikke har ressurser allokert til utvikling i Lierne er en politisk prioritering. Utviklingsarbeid krever at man setter av tid og penger, til tross for at det er andre oppgaver som også gjøres.

Arrangementene som foregår i Lierne er tuftet på frivillighet, noe man tar seg tid til. Arrangementene i seg selv er samfunnsutvikling med positive effekter (utvikler

bokkvalitetene ved stedet, identitet og samhold) (Stene 2011 og 2012). Et mer strategisk arbeid rundt dette kan løfte opp tanken om at alle kan drive samfunnsutvikling i Lierne.

Å bruke tid på samfunnsutvikling krever gjerne at man har gode møtested, den rette kulturen og motivasjonen for at man skal tenke og diskutere langsiktig utvikling i egen kommune.

Næringslivet har også muligheter til å sette utvikling på dagsorden, uavhengig av kommunens initiativ, men gjerne i samspill med kommunen.

4.2.5 Utviklingskultur

Vårt inntrykk er at det er lov til å forsøke nye ting i Lierne. Slik var det ikke tidligere. Sterkt samhold og identitet gjør mobilisering til konkrete oppgaver enkelt, men samtidig er det utfordrende å snakke om samfunnsutvikling isolert. For mange blir dette lite konkret og man snakker heller om f.eks. jakt.

God tilgang på arbeidsplasser i Lierne bakeri har trolig gjort at behovet for å ha en tydelig utviklingskultur ikke har vært like påtrengende. Mye utvikling har foregått internt i bedriften og mange personer har sett at det nytter å utvikle og endre seg. Denne erfaringen kan ha stor verdi om man klarer å ta den med til nye områder i Lienesamfunnet.

4.3 Samlet vurdering av utviklingskapasitet

Lierne er en kommune med mange kvaliteter; kompetanse på mange felt, mange utviklingskrefter, noen som har vist at det umulige er mulig, tydelig profil utad, store naturressurser og tydelige ledere. Likevel har man ikke hatt fokus nok på strategisk utviklingsarbeid. Mye intern bedriftsutvikling har skjedd på bakeriet, og mange er kompetente til å tenke og gjennomføre innovasjonsprosesser (produktutvikling). Disse kompetansene er det viktig å ta vare på, og sørge for at de blir boende i Lierne.

Det mangler struktur på hvordan man skal ha dialog med næringsliv og sivilsamfunn om utvikling og endring i kommunen. Dersom man skal vente til man har alt klart før man kommuniserer noe til innbyggerne er det risiko for å komme for sent på banen. Dialogen bør komme i gang og være kontinuerlig, uavhengig av krise eller omstilling.

5. DIREKTE OG INDIREKTE VIRKNINGER

I dette kapitlet analyseres hvordan endringer i aktiviteten ved Lierne Bakeri påvirker samfunnsutviklingen i Lierne kommune.

5.1 Innledning

Lierne Bakeriet ble startet opp i 1990 i bygda Sørli i Lierne, under navnet Lierne Lefsebakeri, og hadde på slutten av 90-tallet mellom 40 og 50 ansatte. Etter 2000 ble det på ny vekst i bedriften, bl.a. med satsing også på kakeproduksjon, og i perioden 2010-2012 var det i gjennomsnitt om lag 100 ansatte ved Lierne Bakeri. I 2011 ble bedriften solgt fra lokale eiere til industrikonsernet Rieber & Søn. Deretter ble Rieber & Søn solgt til konsernet Orkla ASA i 2012. Siden 2012 har kakeproduksjonen forsvunnet og sysselsettingen ved Lierne Bakeri gått ned til om lag 85 personer på det tidspunkt bedriften ble vedtatt nedlagt på våren 2014. Nedleggelsen ble vedtatt å gjelde fra sommeren 2015. Da skal gjenværende produksjon flyttes til Orklas bedrifter beliggende i Stranda kommune i Møre og Romsdal.

Direkte og indirekte virkninger handler i dette kapitlet om virkninger for sysselsetting, verdiskaping og folketall i samfunnet vi studerer, nemlig Lierne kommune. Direkte virkninger handler om virkningen av aktiviteten i selve bedriften i fokus, Lierne Bakeri, og hvordan denne gir grunnlag for arbeid og lønn for arbeidstakere som bor lokalt eller regionalt, grunnlag for kapitalavkastning for eiere som eventuelt bor lokalt og hvordan dette igjen gir grunnlag for indirekte virkninger.

De indirekte virkningene kan være i form av endringer i omsetning og sysselsetting for underleverandører, endringer i inntekter og arbeidsmuligheter for arbeidstakerne i disse berørte bedriftene og videre inntekts- og konsumvirkninger for det offentlige og lokalt/regionalt næringsliv. I tillegg vil inntektene til det offentlige øke pga. netto tilflytting og innbyggertilskudd i inntektssystemet for kommuner. Denne etterspørselen i privat sektor og inntektsøkningen i offentlig sektor med tilhørende sysselsetting regnes som indirekte virkning eller ringvirkning. I litteraturen for øvrig på feltet beskrives slike inntektsvirkninger av og til som induserte virkninger, se Kjærland et al. (2012).

5.2 Direkte virkninger Lierne Bakeri

I våre analyser tar vi utgangspunkt i to alternativer, et alternativ med rundt 100 sysselsatte ved Lierne Bakeri og et alternativ med 85 sysselsatte ved Lierne Bakeri. 85 sysselsatte representerer situasjonen på tidspunktet bedriften ble vedtatt nedlagt mens 100 sysselsatte representerer situasjonen når produksjonen ved bedriften gikk for fullt i perioden 2010-2012. Antall ansatte i den sammenheng er antall arbeidsplasser/stillinger ved bedriften som igjen gir grunnlag for å si at disse stillingene gir mulighet for hovedinntekt for personer som har disse stillingene. Sommerhjelp, vikarer og sesongsysselsetting er derfor ikke regnet med. Ved produksjonstoppen i

2011 var det flere sysselsatte enn 100 og høyere innpendling enn i 2010 og 2012. Vi bruker derfor 100 sysselsatte som grunnlag for situasjonen i toppårene 2010-2012.

Ved begge alternativene med hhv. 85 og 100 sysselsatte, er det forutsatt at 74 prosent av de sysselsatte i Lierne Bakeri er personer som bor fast lokalt i kommunen. Antall ansatte og innpendling er basert på opplysninger fra Lierne Bakeri (Arnulf 2014).

Jf. Sand og Vaag Iversen (2013) gir det mer presise beregninger når man regner faste underleveranser som direkte virkninger. Opplysninger fra Lierne Bakeri og intervju av de faste underleverandørene viser at bakeriet har gitt grunnlag for 6 sysselsatte innen transport og bygg/anleggsnæring i Lierne kommune de siste årene. Når det gjelder andre lokale underleveranser til Lierne Bakeri og de faste leverandørene i kommunen, er det i våre analyser antatt et beskjedent omfang på dette. Her er det noe kjøp innen forretningsmessig tjenesteyting, privat tjenesteyting, varehandel og eiendomsskatt og avgifter til det offentlige. Dette utgjør så lavt omfang at det ikke gir grunnlag for en ekstra arbeidsplass i noen aktuelle sektorer. Disse virkningene er derfor slått sammen med konsumvirkningene av ansatte i Lierne Bakeri og hos faste underleverandører.

5.3 Ringvirkninger 100 sysselsatte i Lierne Bakeri

Vi presenterer her våre beregninger av ringvirkninger av 100 sysselsatte ved Lierne Bakeri, dvs. direkte og indirekte samfunnsvirkninger i Lierne kommune. Sysselsetting, disponible inntekter og befolkning påvirkes positivt av en bedrift som Lierne Bakeri, og tallene presenteres derfor som positive i tabellene. Ved en nedleggelse er virkningene antatt å være av motsatt fortegn.

En sentral faktor i beregningene er pendlings- og flyttevirkninger. Våre beregninger er basert på Pandamodellen og tidligere undersøkelser som Sand og Storø (2006) samt Sand og Vaag Iversen (2013). Disse undersøkelsene viser bl.a. hvor lenge folk kan ukependle osv. før de evt. må flytte hvis avstandene mellom jobb og arbeid blir for store. Slik tabellen nedenfor viser, vil de fleste velge å flytte innen fem år hvis disse avstandene er for store.

Tabell 5.1: *Flyttevirkninger av 100 sysselsatte i Lierne Bakeri og 6 sysselsatte hos faste underleverandører (Kilde: Lierne Bakeri AS og egne beregninger).*

	2015	2020	2025
NAV/pendling	80 %	40 %	25 %
Flytter	20 %	60 %	75 %
ansatte som flytter	16	48	60
voksne som flytter	23	77	106
barn som flytter	7	29	46

NAV/pendling eller flytting gjelder direkte berørte ansatte som ikke finner ledige jobber, eventuelt andre voksne som konkurrerer om de samme lokale jobbene. NAV i denne sammenheng betyr det å være arbeidsledig eller trygdet, da det må antas at

personer går ut av arbeidslivet for en periode eller permanent. I 2015 antas 20 prosent å flytte ut, dvs. 20 prosent av de i dag lokalt, bosatte ansatte i Lierne Bakeri og faste underleverandører. Dagens pendlere til jobbene i Lierne Bakeri, antas å være helt borte fra kommunen fra den dagen produksjonen stanser. I 2025 antas 25 prosent av de ansatte å være igjen i kommunen, en del av disse vil trolig være langpendlere men en høy andel av disse vil være folk som har gått ut av arbeidslivet.

Når det gjelder samlet antall voksne som flytter ut, er dette beregnet ut fra den samlede sysselsettingsreduksjonen i Lierne kommune, dvs. også her kontrollert for dagens innpendling. I beregningene av antall barn, har vi lagt inn et gjennomsnittlig antall barn som for yrkesaktive generelt i kommunen.

I neste tabell viser vi inntektsvirkningene av Lierne Bakeri med 100 sysselsatte. De spesifiserte virkningene gjelder disponible inntekter for personer som bor i Lierne, virkninger gjennom pendling og virkninger for lokalt forbruk i næringsliv og inntektsvirkning for kommunen. Tallene er beregnet etter og ha tatt hensyn til arbeidsledighet, pendling og utflytting, jf. forrige tabell. I 2015 er inntektsvirkningen, regnet i helårsvirkning, 24,5 mill. kr og antatt skatt 10 mill. kr. Da gjenstår 14,5 mill. kr til disponibelt forbruk og investeringer.

Tabell 5.2: *Inntektsvirkninger av 100 sysselsatte i Lierne Bakeri og 6 sysselsatte hos faste underleverandører (Kilde: Lierne Bakeri AS og egne beregninger).*

	2015	2020	2025
	Mill. kr	Mill. kr	Mill. kr
Brutto inntekt og skatt			
Brutto inntekt	24,5	36,1	43,7
Skatt	10,0	12,9	15,0
Disponibel inntekt	14,5	23,2	28,7
Lokalt forbruk			
Lokal dagligvare	1,1	3,6	5,0
Bygg/anlegg	0,7	2,4	3,3
Private tjenester	0,2	0,8	1,2
Hotell/restaurant	0,1	0,4	0,5
Verksted	0,1	0,4	0,5
Kommune*	1,0	3,1	4,4
Sum lokalt forbruk (eks.kommune)	2,2	7,6	10,5
Lokalt forbruk/brutto inntekt	9 %	21 %	24 %
Lokalt forbruk/disponibel inntekt	15 %	33 %	37 %

* Tall for kommune gjelder beregnet reell endring i kommunale inntekter korrigert for kompensasjon i dagens inntektssystem for kommunene.

Våre beregninger viser at 9 prosent av husholdningenes inntektsreduksjon i 2015, går utover lokalt forbruk. I tillegg kommer virkninger for kommunal økonomi, som i tabellen er beregnet til 1 mill. kr i 2015. Tallene for 2015, 2020 og 2025 i tabellen er helårsvirkninger. I og med at Lierne Bakeri også vil ha aktivitet i 2015, er tallene for

2015 overestimert i tabellen. Andelen av inntekt til lokalt forbruk antas å øke over tid, pga. flyttevirkningene og at mat/nødvendige dagligvarer på kort sikt ikke antas å være så påvirket av nedgang i inntekt pga. arbeidsledighetstrygd og kortsiktig nedgang inntekt.

Tabell 5.3: Sysselsettings- og befolkningsvirkninger av 100 sysselsatte i Lierne Bakeri og 6 sysselsatte hos faste underleverandører (Kilde: Lierne Bakeri AS og egne beregninger).

	2015	2020	2025
Sysselsettingsvirkninger			
Sum virkning	113	123	128
Direkte virkning	106	106	106
Indirekte virkning	7	17	22
Primærnæring	0	1	1
industri/verksted	1	1	2
bygg/anlegg	1	2	3
Varehandel	1	2	3
Private tjenester	2	3	4
Kommunal tjenesteyting	2	6	9
Nedgang sysselsetting	18 %	19 %	20 %
Nedgang lokalt bosatte sysselsatte	13 %	15 %	16 %
Befolkningsvirkninger			
Nedgang barn	2 %	10 %	15 %
Nedgang 19-66 år	3 %	10 %	13 %
Nedgang innbyggere	2 %	8 %	11 %

Tabell 5.3. viser samlede sysselsettingsvirkninger, også fordelt på seks bransjer, og relative befolkningsvirkninger fordelt på barn og personer i yrkesaktiv alder. Direkte virkning er 100 sysselsatte i Lierne Bakeri og 6 hos faste underleverandører. De indirekte virkningene vokser over tid når stadig flere flytter ut av kommunen.

I 2015 er det beregnet 18 prosent nedgang i lokal sysselsetting (113/644). Om vi trekker fra dagens innpendling til bakeriet, får vi anslaget på nedgang lokal sysselsetting på 13 prosent. I 2025 er de samme tallene beregnet til hhv. 20 og 16 prosent.

De relative virkningene er nesten like sterke for endringer for antall barn som for endringer i lokal sysselsetting. De samlede befolkningsvirkningene er beregnet til rundt 11 prosent nedgang i 2025. Dette er lavere enn endringene i sysselsetting fordi en del personer antas å være langpendlere eller gå ut av arbeidslivet og fortsatt bo i kommunen i 2025.

5.4 Ringvirkninger 85 sysselsatte i Lierne Bakeri

Vi presenterer her våre beregninger av ringvirkninger av 85 sysselsatte ved Lierne Bakeri, dvs. direkte og indirekte samfunnsvirkninger i Lierne kommune. Sysselsetting, disponible inntekter og befolkning påvirkes positivt av en bedrift som Lierne Bakeri, og tallene presenteres derfor som positive i tabellene. Ved en nedleggelse er virkningene antatt å være av motsatt fortegn. I beregningene antas 6 sysselsatte i direkte virkning hos faste underleverandører. Det antas 22 innpendlere, slik at det er 69 sysselsatte som også bor i kommunen. 20 prosent av dagens lokalt bosatte ansatte i Lierne Bakeri og faste underleverandører antas å flytte innen 2015 mens 75 prosent antas å flytte innen 2025.

Tabell 5.4: *Flyttevirkninger av 85 sysselsatte i Lierne Bakeri og 6 sysselsatte hos faste underleverandører (Kilde: Lierne Bakeri AS og egne beregninger).*

	2015	2020	2025
NAV/pendling	80 %	40 %	25 %
Flytter	20 %	60 %	75 %
Ansatte som flytter	14	41	52
Voksne som flytter	20	66	91
Barn som flytter	6	25	40

Neste tabell viser inntektsvirkningene for husholdninger, forbruk hos lokalt næringsliv og reelle inntektsendringer for Lierne kommune. Dette er beregnet som i tabell 5.2.

Tabell 5.5: *Inntektsvirkninger av 85 sysselsatte i Lierne Bakeri og 6 sysselsatte hos faste underleverandører, tall i mill. kr. (Kilde: Lierne Bakeri AS og egne beregninger).*

	2015	2020	2025
	Mill. kr	Mill. kr	Mill. kr
Brutto inntekt og skatt			
Brutto inntekt	21,1	31,1	37,7
Skatt	8,6	11,2	12,9
Disponibel inntekt	12,5	19,9	24,8
Lokalt forbruk			
Lokal dagligvare	1,1	3,1	4,3
Bygg/anlegg	0,7	2,1	2,8
Private tjenester	0,2	0,7	1,0
Hotell/restaurant	0,1	0,3	0,5
Verksted	0,1	0,3	0,5
Kommune*	0,9	2,7	3,8
Sum lokalt forbruk (eks. kommune)	2,2	6,5	9,1
Lokalt forbruk/brutto inntekt	10 %	21 %	24 %
Lokalt forbruk/disponibel inntekt	18 %	33 %	37 %

Neste tabell viser sysselsettings- befolkningsvirkningene av 85 sysselsatte i Lierne Bakeri direkte virkning.

Tabell 5.6: Sysselsettings- og befolkningsvirkninger av 85 sysselsatte i Lierne Bakeri og 6 sysselsatte hos faste underleverandører (Kilde: Lierne Bakeri AS og egne beregninger).

	2015	2020	2025
Sysselsettingsvirkninger			
Sum sysselsettingsvirkning	97	106	110
Direkte virkning	91	91	91
Indirekte virkning	6	15	19
Primærnæring	0	1	1
Industri/verksted	1	1	1
Bygg/anlegg	1	2	3
Varehandel	1	2	3
Private tjenester	2	3	4
Kommunal tjenesteyting	2	5	8
Nedgang sysselsetting	15 %	16 %	17 %
Nedgang lokalt bosatte sysselsatte	12 %	13 %	14 %
Befolkningsvirkninger			
Nedgang barn	2 %	8 %	13 %
Nedgang 19-66 år	2 %	8 %	11 %
Nedgang innbyggere	2 %	7 %	9 %

6. DISKUSJON OG KONKLUSJON

Denne prosjektrapporten har analysert de samfunnsmessige konsekvensene den vedtatte nedleggelsen av Lierne Bakeri i Lierne kommune. I dette kapitlet går vi gjennom de viktigste resultatene.

6.1 Innledning

Vi oppsummerer rapporten med hensyn på de problemstillingene vi har ønsket å besvare.

- Direkte sysselsetting i Lierne Bakeri: utvikling i antall ansatte over tid, de ansattes lønnsnivå og bosted.
- Indirekte sysselsetting: utvikling i sysselsetting og verdiskaping hos lokale underleverandører og samarbeidsbedrifter med grunnlag i samhandel og salg av varer og tjenester til bedriftene som nå er nedlagt
- Virkninger og status for kommuneøkonomi i Lierne
- Pendlingsmulighetene for bosatte arbeidstakere i kommunen
- Utvikling i arbeidsledighet, yrkesaktive, flytting og samlet sysselsetting- og befolkningsutvikling i Lierne
- Utviklingskapasitet, dvs. en analyse og vurdering av status for utviklingsledelse, -økonomi, -kultur, -tidsressurs og -kompetanse.

6.2 Sentrale resultater

I tabellen nedenfor oppsummeres de viktigste resultatene når det gjelder bakerinedleggelsens sannsynlige virkning på framtidig sysselsetting og folketall i Lierne.

De resultater vi kommer til når det gjelder sysselsettings- og befolkningsvirkninger, kan disse tolkes som positive virkninger fra perioden med produksjon ved bedriften. Resultatene kan imidlertid også tolkes som negative framtidige virkninger ved en endelig nedleggelse av produksjonen i Sørli.

De direkte og indirekte virkningene av selve driften ved Lierne Bakeri AS er beregnet ved bruk av data fra bedriften, ansatte og underleverandører og kryssløpsmodellen PANDA. Beregningene er gjort for to ulike alternativ, et alternativ med 85 ansatte og et alternativ med 100 ansatte. Ved begge alternativene er det forutsatt at 74 prosent av arbeidsplassene er besatt av arbeidstakere som bor fast lokalt i kommunen, og at lokale underleveranser utgjør grunnlag for seks arbeidsplasser innen transport og bygg/anlegg i kommunen.

Tabell 6.1: Samlede sysselsettingsvirkninger og befolkningsvirkninger i Lierne kommune av 85-100 ansatte ved Lierne Bakeri i perioden 2015-2025 (Kilde: Egne beregninger).

		2015	2020	2025
Virkninger 85 ansatte				
Sysselsetting	antall	97	106	110
	prosent	15 %	16 %	17 %
Folketall	antall	26	91	131
	prosent	2 %	7 %	9 %
Barn	antall	6	25	40
	prosent	2 %	8 %	13 %
Virkninger 100 ansatte				
Sysselsetting	antall	113	123	128
	prosent	18 %	19 %	20 %
Folketall	antall	30	106	152
	prosent	2 %	8 %	11 %
Barn	antall	7	29	46
	prosent	2 %	10 %	15 %

Virkningene i tabellen står med positivt fortegn, fordi de er utregnet som de positive virkningene av Lierne Bakeri. Ved negative virkninger fra nedleggelse av bakeriet, er det bare å skifte fortegn.

Tabellen viser at nedleggelse av 85-100 arbeidsplasser i Lierne Bakeri, kan gi samlet nedgang i sysselsetting i kommunen på 97-113 på kort sikt og 110-128 på mellom lang sikt (2025). Dette utgjør 17-20 % dagens sysselsetting. Virkningene er vurdert mot en sysselsetting på 644 på slutten av 2013 og et folketall på 1385 pr 1.1.2014.

Vi har anslått virkningene pr år men det er større grad av usikkerhet om hvor mange år endringene vil fordele seg på enn hva som vil bli de samlede virkningene over noen år.

Våre tabeller slutter på 2025 hvor vi ser det kan bli 13-15 % nedgang i antall barn og 9-11 % nedgang i folketallet. Disse relative endringene tilsvarende noenlunde sysselsettingsendringene når vi trekker i fra den omfattende innpendlingen det er til dagens arbeidsplasser i Lierne Bakeri. På enda lengre sikt vil folketallet gå ytterligere ned fordi en del av dagens ansatte antas å bli boende uten lokal jobb. Når disse faller fra, vil folketallsendringene sannsynligvis bli 10-30 % sterkere, jf. diskusjon i Sand og Vaag Iversen (2013). På enda lengre sikt, mot 2050, vil folketallet trolig gå ned med 13-15 prosent, dvs. sysselsettingsreduksjonen kontrollert for dagens innpendling. 13 % gjelder her anslått virkning av nedleggelse arbeidsplasser for 85 hovedsysselsatte ved Lierne Bakeri, mens 15 % gjelder anslått virkning av nedleggelse arbeidsplasser for 100 hovedsysselsatte ved bakeriet.

Når sysselsettingen var på topp i 2011 var antall hovedsysselsatte ved bakeriet noe høyere enn 100, men som et gjennomsnitt i perioden 2010-2012 er 100 hovedsysselsatte et rimelig anslag. I 2013 og 2014 har det vært rasjonalisering og

nedbemanning slik at det var 85 ansatte ved bedriften våren 2014. Ut fra at rasjonaliseringsprosessen startet i 2013 og endte med nedleggesvedtak i 2014, mener vi at det er riktig å bruke sysselsettingen i forkant av dette som grunnlag i beregningene, dvs. 100 personer med hovedsysselsetting ved Lierne Bakeri.

I beregningene er det ikke tatt hensyn til økende rekrutteringsutfordringer i Lierne kommune som følge av uttynning og at man blir et mindre attraktivt område å flytte til. Dette gjelder f.eks. barnefamilier som vil vurdere det sosiale miljøet som for smått ved de lokale skolene. Om vi regner med slike virkninger, blir anslagene for befolkningsutvikling verre over tid enn hva våre tabeller viser.

6.3 Utviklingskapasitet i Lierne

Liernesamfunnet har klart seg godt til tross for vanskelige kår; tap av sauenæring, lang pendleravstand, store avstander og lavt befolkningstall. Likevel har man klart å etablere en hjørnesteinsbedrift uavhengig av lokal råvaretilgang. Kommunen har etablert samarbeidsstrukturer for å løse kompetansekrevende kommunale oppgaver. Frivilligheten har i samarbeid med næringsliv og kommune satt i gang, driftet og videreutviklet flere arrangementer med regional betydning (tiltrekker seg folk fra andre kommuner).

Mye av dette har skjedd på tross av det ikke vises til langsiktige planer som har lagt til rette for at dette skal skje. Nå når kommunen skal inn i en tid med nye utfordringer kommer det tydelig frem i intervjuet at man har muligheter til å gjøre noen strategiske valg. Man har også muligheter til å involvere innbyggerne i mye større grad enn hva som er gjort tidligere. Identifisering av fremtidens utviklingskrefter i kommunen kan være med på å tydeliggjøre at ansvaret for utvikling (samfunnsutvikling og næringsutvikling) kan og bør tas av flere enn kommunen selv. Dette identifiseringsarbeidet innebærer også en kartlegging av kompetanser.

Å ha *kultur for utvikling* innebærer at man har møtesteder hvor folk med interesse for utviklingsarbeid kan diskutere, få utfordringer og tilbakemeldinger og kanskje også ressurser. På den måten kan kulturen vokse og bli relevant for fremtidens Lierne.

6.4 Konklusjon

Lierne kommune utgjør et eget arbeidsmarkedsområde helt øst i Nord-Trøndelag. I den grad det er dagpendling, er dette først og fremst innpendling fra tynt befolkede områder på svensk side av grensen. Nedleggelse av arbeidsplasser i Lierne, vil derfor raskt gi utslag i utflytting fra kommunen.

Lierne Bakeri AS er en bedrift vi kan betegne som hjørnesteinsbedrift, dvs. en bedrift med svært stor betydning for bosetting i lokalsamfunnet i Sørli og Lierne kommune. Lierne kommune har over lengre tid hatt befolkningsnedgang, selv med framveksten av en så stor bedrift som Lierne Bakeri. Årsaken til dette er nedgangen i arbeidsplasser innen landbruket i kommunen.

I perioden 2010-2012 var det i gjennomsnitt rundt 100 personer som hadde sin hovedsysselsetting ved Lierne Bakeri. Om det ikke lykkes å få i gang aktivitet som erstatter denne sysselsettingen, viser våre analyser at man kan forvente en negativ virkning av bakerinedleggelsen på 128 hovedsysselsatte eller 20 prosent fall i sysselsettingen i Lierne kommune i løpet av noen få år. I samme periode vil virkningene være 11 prosent reduksjon i folketallet og sterk fare for en samlet nedgang på 15 % på enda lengre sikt mot 2050. Om vi tar utgangspunkt i 85 ansatte som ved tidspunktet for nedleggingsvedtaket, kan disse virkningene anslås noe lavere.

Lierne kommune har per i dag begrenset samfunnsutviklingskapasitet og må prioritere å styrke denne uavhengig av nivået på ekstraordinære omstillingsmidler fra fylkeskommune og stat.

LITTERATURLISTE

- Arnulf, H. (2014): Pers. med. pr e-post den 28.6.2014 fra fabrikkssjef Lierne Bakeri, Hans Arnulf.
- Haugum, M. (2014): *Statusvurdering av småkommuner - dokumentasjon av gjennomføring.* . Steinkjer: Notat. Trøndelag Forskning og Utvikling AS
- Hellevik, O. (1991): *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap.* 5. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kjærland, F., T.A. Marthinsen og G. Solvoll (2012): Verdsetting av ringvirkninger. *Magma*. ECONAS tidsskrift for økonomi og ledelse. Publisert: 2/2012: s. (51-60).
- Nordtug, J., R. Sand, C. Wendelborg og J. Aasetre (2004): *Tilhørighet, pendling og kommunestruktur.* NTF-notat 2004:10. Nord-Trøndelagsforskning, Steinkjer.
- SSB/Statistisk Sentralbyrå: Diverse statistikk hentet fra www.ssb.no.
- Sand, R. og H.M. Storø (2006): *Hjørnesteinsbedriften Södra Cell Folla AS: en analyse industripolitiske rammebetingelser og samfunnsmessig betydning.* TFoU-rapport 2006:1. Steinkjer: Trøndelag Forskning og Utvikling AS.
- Sand, R. (2008): *Omstillingsbehovet i Meråker: en analyse av situasjonen i Meråker kommune etter nedleggelsen av Elkem Meråker.* Notat 2008:16, Trøndelag Forskning og Utvikling, Steinkjer.
- Sand, R. og J.M. Vaag Iversen (2013): *Samfunnsmessige virkninger av Södra Cell as i Follafooss og Verran kommune* Steinkjer: Trøndelag Forskning og Utvikling AS, TFoU-rapport 2013:5
- Stene, M: (2011): *Førjulsmartnan Lierne 2011. Kjøpsatferd og lokaløkonomiske effekter.* TFOU-notat 2011:24.
- Stene, M: (2012): *Lokaløkonomiske effekter av Pe-Torsa .* TFOU-notat 2012:12.
- Yin, R.K. (1994): *Case Study Research. Design and Methods*, (2. utg.). London: Sage Publications.